

Голові разової спеціалізованої вченої ради
в Національному університеті
«Одеська політехніка»
доктору наук з державного управління,
доценту
Ірині Володимирівні Матвєєнко

РЕЦЕНЗІЯ

рецензента, кандидата наук з державного управління, доцента, професора кафедри публічної служби та права Національного університету «Одеська політехніка», **Ровинської Катерини Ігорівни**, на дисертацію Вербицького Дмитра Анатолійовича на тему: «Формування антикорупційної політики України та механізми її реалізації в координатах економічного розвитку», подану до захисту в разову спеціалізовану вчену раду Національного університету «Одеська політехніка» Міністерства освіти і науки України на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування» за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування»

1. Актуальність теми дисертації, зв'язок із науковими програмами, темами.

Актуальність теми дисертаційного дослідження не викликає сумнівів. В умовах євроінтеграційного поступу України, воєнного стану та майбутньої повоєнної відбудови питання формування ефективної антикорупційної політики набуває особливого значення. Корупція продовжує залишатися одним із ключових чинників, що негативно впливають на інвестиційну привабливість держави, ефективність використання бюджетних ресурсів, рівень довіри громадян до органів публічної влади та спроможність держави забезпечувати сталий економічний розвиток.

Науковий інтерес до обраної проблематики посилюється необхідністю переосмислення антикорупційної політики не лише як інструменту правоохоронного реагування, а як комплексного механізму публічного управління, інтегрованого в систему забезпечення економічної безпеки та розвитку держави. Саме такий підхід покладено в основу дисертаційного дослідження Д.А. Вербицького.

Особливої актуальності робота набуває в контексті сучасних викликів, пов'язаних із необхідністю забезпечення прозорості використання міжнародної фінансової допомоги, здійснення публічних закупівель в умовах воєнного стану, реалізації програм відновлення територій та підвищення ефективності функціонування антикорупційної інфраструктури держави.

Дисертація має міждисциплінарний характер, поєднуючи положення теорії публічного управління, економіки та права, що дозволило автору

дослідити вплив антикорупційної політики на економічний розвиток держави, інвестиційний клімат, конкурентне середовище та економічну безпеку.

Робота виконана відповідно до науково-дослідної теми «Моделювання інвестиційних детермінант розвитку територій: інституційна якість та економічне зростання» (номер державної реєстрації 0122U002497), що розробляється в Національному університеті «Одеська політехніка». Результати дослідження відповідають сучасним пріоритетам удосконалення державної антикорупційної політики та мають вагоме теоретичне і практичне значення.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх новизна та повнота викладу в опублікованих працях

Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані у дисертації Д.А. Вербицького, характеризуються належним рівнем обґрунтованості та базуються на комплексному використанні сучасних теоретико-методологічних підходів до дослідження механізмів формування та реалізації антикорупційної політики в координатах економічного розвитку держави.

Достовірність отриманих результатів забезпечується використанням широкої джерельної бази, яка охоплює нормативно-правові акти України, міжнародні документи у сфері запобігання та протидії корупції, офіційні звіти та аналітичні матеріали НАБУ, НАЗК, САП, ВАКС, АРМА, статистичні дані, результати соціологічних досліджень, наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених, а також матеріали міжнародних організацій OECD, GRECO та UNODC. Така інформаційна база є достатньою для вирішення поставлених у дисертації завдань та формулювання обґрунтованих висновків.

Методологічною основою дослідження виступає комплекс загальнонаукових та спеціальних методів, зокрема аналізу і синтезу, абстрагування, моделювання, порівняльного, історико-правового, статистичного методів, а також методу кейс-стаді та системного аналізу (с. 26). Їх комплексне застосування дозволило автору дослідити особливості функціонування антикорупційної політики як складного багаторівневого явища, встановити взаємозв'язок між ефективністю антикорупційних механізмів та економічним розвитком держави, а також обґрунтувати напрями їх удосконалення. Особливої уваги заслуговує використання методу моделювання під час розроблення авторської моделі інтегрованого механізму реалізації антикорупційної політики.

Про належний рівень обґрунтованості висновків свідчить логічна структура дисертаційної роботи, яка складається зі вступу, трьох розділів, дев'яти підрозділів, висновків до кожного розділу та загальних висновків (с. 18-19). Послідовність викладу матеріалу забезпечує системний перехід від теоретичного осмислення сутності антикорупційної політики та механізмів її

реалізації до аналізу сучасного стану антикорупційної системи України та формування практичних рекомендацій щодо її модернізації.

Заявлені автором положення наукової новизни загалом мають належний рівень обґрунтованості та відповідають предметному полю спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування». Найбільш вагомими результатами дослідження є розроблення авторської моделі інтегрованого механізму реалізації антикорупційної політики в координатах національної економічної безпеки, яка поєднує стратегічну, координаційну, правоохоронну, превентивно-інституційну, корпоративно-добросесну, цифрову та громадську складові (с. 27-28). Заслужують на позитивну оцінку удосконалення класифікації принципів антикорупційної політики, типології інституційних ризиків антикорупційної системи України, механізмів адаптації європейських антикорупційних практик до українських умов, а також розвиток теоретичних підходів до визначення поняття «антикорупційна політика» та періодизації її еволюції в Україні (с. 27-30).

Водночас окремі положення, пов'язані з оцінюванням впливу антикорупційної політики на економічний розвиток держави, могли б бути підсилені застосуванням ширшого кола кількісних показників та інструментів вимірювання результативності запропонованих механізмів, що сприяло б посиленню доказової бази окремих висновків дослідження.

Повнота викладення результатів дисертаційного дослідження в опублікованих працях є достатньою та відповідає встановленим вимогам. Основні положення дисертації відображено у 11 наукових працях, серед яких 4 статті у фахових виданнях України, 2 публікації у міжнародних наукових виданнях, а також 5 публікацій у матеріалах міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференцій. Крім того, результати дослідження додатково висвітлено у колективній монографії (с. 6-9). Публікації охоплюють основні напрями проведеного дослідження та підтверджують належний рівень апробації отриманих результатів у науковому середовищі.

Таким чином, наукові положення, висновки та рекомендації дисертаційної роботи є достатньо обґрунтованими, отримані результати характеризуються науковою новизною та практичною спрямованістю, а рівень їх оприлюднення в наукових публікаціях дає підстави позитивно оцінити цей аспект дисертаційного дослідження.

3. Достовірність одержаних результатів дослідження

Достовірність результатів дисертаційного дослідження забезпечується використанням належної теоретико-методологічної бази, комплексним застосуванням загальнонаукових та спеціальних методів дослідження, а також широкою інформаційною базою, що включає нормативно-правові акти України, міжнародні документи, офіційні звіти антикорупційних органів, статистичні матеріали та наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених.

Логіка побудови дисертаційної роботи, узгодженість поставленої мети, завдань, об'єкта, предмета дослідження та отриманих результатів свідчать про належний рівень аргументованості сформульованих автором положень і висновків. Використання методів аналізу і синтезу, моделювання, порівняльного, історико-правового, статистичного аналізу та кейс-стаді забезпечило комплексне дослідження проблематики формування та реалізації антикорупційної політики України.

Достовірність отриманих результатів підтверджується також їх апробацією на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях, а також оприлюдненням основних положень дисертації у фахових та міжнародних наукових виданнях.

Додатковим підтвердженням достовірності отриманих результатів є використання автором офіційних статистичних даних та аналітичних матеріалів міжнародних організацій за тривалий часовий період, що дозволило виявити стійкі тенденції розвитку антикорупційної політики України.

Отже, результати дослідження є достатньо достовірними, теоретично обґрунтованими та придатними для використання у подальших наукових дослідженнях і практиці публічного управління.

4. Теоретична та практична цінність дослідження

Теоретична цінність дисертаційного дослідження Д.А. Вербицького полягає у розвитку наукових положень теорії публічного управління щодо формування та реалізації антикорупційної політики в координатах економічного розвитку держави. Автором поглиблено теоретичні підходи до розуміння антикорупційної політики як комплексного управлінського феномену, що охоплює нормативно-правові, інституційні, організаційні, економічні та соціокультурні складові, а також обґрунтовано її вплив на економічну безпеку та економічний розвиток держави (с. 34-81).

Важливе теоретичне значення мають запропоновані автором удосконалення понятійно-категоріального апарату дослідження, класифікації принципів антикорупційної політики, типології інституційних ризиків антикорупційної системи України та підходів до адаптації європейських антикорупційних практик до національних умов (с. 27-30; с. 68-80; с. 144-170).

Особливу теоретичну цінність становить розроблена автором модель інтегрованого механізму реалізації антикорупційної політики в координатах національної економічної безпеки, яка поєднує стратегічну, координаційну, правоохоронну, превентивно-інституційну, корпоративно-добросовісну, цифрову та громадську складові єдиної системи публічного управління (с. 27-28; с. 199-120).

Практична цінність дослідження полягає у можливості використання його результатів під час удосконалення державної антикорупційної політики, розроблення стратегічних документів, нормативно-правових актів та управлінських рішень у сфері запобігання корупції. Практичний інтерес

становлять запропоновані автором напрями модернізації антикорупційної політики, механізми адаптації європейського досвіду, рекомендації щодо посилення інституційної взаємодії, розвитку цифрових інструментів контролю та впровадження ризик-орієнтованого підходу до управління корупційними загрозами (с. 144-198).

На окрему увагу заслуговують пропозиції автора щодо впровадження інституту Уповноваженого з антикорупційної програми, створення національного реєстру корпоративних антикорупційних програм, розвитку цифрово-аналітичних інструментів моніторингу та оцінювання ефективності антикорупційної політики на основі ключових показників результативності (KPI), що можуть бути використані у діяльності органів публічної влади та суб'єктів господарювання (с. 189-197; с. 202-209).

Практична значущість результатів дослідження підтверджується їх апробацією на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях та достатнім рівнем висвітлення у наукових публікаціях автора (с. 6-9).

Разом з тим, окремі практичні рекомендації, пов'язані із впровадженням нових інституційних механізмів корпоративної доброчесності та створенням додаткових елементів антикорупційної інфраструктури, потребують подальшого нормативно-правового та організаційного обґрунтування з урахуванням сучасних умов функціонування системи публічного управління України.

Отже, результати дисертаційного дослідження мають належну теоретичну та практичну цінність, характеризуються науковою новизною, прикладною спрямованістю та можуть бути використані як у подальших наукових дослідженнях, так і в практичній діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування.

5. Оцінка оформлення дисертації

Дисертація Вербицького Д.А. оформлена відповідно до вимог, встановлених для кваліфікаційних наукових праць на здобуття ступеня доктора філософії. Робота має логічну та послідовну структуру, складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Структура дисертації відповідає поставленій меті та завданням дослідження.

Матеріал викладено послідовно, у науковому стилі, із дотриманням вимог академічної доброчесності. Таблиці, рисунки та додатки є інформативними, доповнюють основний зміст роботи та сприяють кращому сприйняттю результатів дослідження. Список використаних джерел відображає сучасний стан наукової розробки проблематики та містить як вітчизняні, так і зарубіжні наукові праці.

Разом з тим, у роботі трапляються окремі редакційні та стилістичні неточності, а також окремі випадки термінологічної неузгодженості, які не впливають на загальне позитивне сприйняття дисертації та не знижують наукової цінності одержаних результатів.

У цілому оформлення дисертації відповідає встановленим вимогам до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії та забезпечує належний рівень представлення результатів проведеного дослідження.

6. Академічна доброчесність

Під час ознайомлення з дисертацією Вербицького Дмитра Анатолійовича порушень принципів академічної доброчесності не виявлено. Робота містить належні посилання на використані нормативно-правові акти, наукові джерела, статистичні та аналітичні матеріали. Автор коректно використовує результати наукових досліджень інших учених, дотримується вимог щодо цитування та оформлення бібліографічних посилань.

Структура, зміст, логіка викладення матеріалу, сформульовані наукові положення, висновки та рекомендації свідчать про самостійний характер проведеного дослідження. Ознак академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації результатів дослідження або інших порушень академічної доброчесності у дисертаційній роботі не встановлено.

Результати дисертаційного дослідження відповідають вимогам академічної доброчесності, визначеним Законом України «Про освіту», Законом України «Про вищу освіту» та внутрішніми нормативними документами закладу вищої освіти.

Результати перевірки дисертаційної роботи на академічний плагіат не містять відомостей, які б ставили під сумнів самостійний характер виконання дослідження та дотримання автором принципів академічної доброчесності.

7. Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи

Загалом позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження Вербицького Д.А., відзначаючи його актуальність, теоретичну та практичну значущість, вважаю за необхідне висловити низку зауважень та дискусійних положень, які, не будучи критичними для загального позитивного висновку, можуть бути враховані автором у подальшій науковій роботі.

По-перше, у підрозділі 2.1 «Нормативно-правове забезпечення реалізації антикорупційної політики в Україні в координатах економічного розвитку» (с. 84-98) автор, на мою думку, недостатньо уваги приділив превентивним механізмам антикорупційної політики. Йдеться насамперед про такі інструменти, як електронне декларування, перевірка способу життя посадових осіб, управління конфліктом інтересів, а також відкриті дані. Саме ці механізми, як свідчить світовий досвід, підвищують прозорість антикорупційної політики та формують довгострокову культуру доброчесності в публічному секторі. Натомість каральні інструменти (розслідування, судові

переслідування) розглянуто в роботі більш детально, зокрема в межах організаційно-управлінського забезпечення діяльності антикорупційних органів (с. 99-114), що створює певний дисбаланс у висвітленні різних аспектів антикорупційної діяльності.

По-друге, автор обґрунтовано розглядає діяльність НАБУ, САП, ВАКС та інших антикорупційних інституцій як важливий чинник забезпечення прозорості публічного управління та підвищення інвестиційної привабливості держави (с. 23, 26-27, 132-141). Водночас аналіз впливу антикорупційної політики на економічний розвиток переважно ґрунтується на якісних характеристиках і теоретичних узагальненнях. У зв'язку з цим окремі положення дослідження могли б бути додатково підсилені ширшим використанням кількісних показників, зокрема щодо взаємозв'язку результатів діяльності антикорупційних органів із динамікою прямих іноземних інвестицій, окремими макроекономічними індикаторами чи інвестиційними очікуваннями бізнесу. Вказане дозволило б розширити емпіричну аргументацію висновків щодо економічних ефектів реалізації антикорупційної політики, хоча зазначене зауваження не впливає на загальну наукову цінність і практичне значення одержаних результатів.

По-третьє, позитивно оцінюючи запропоновану автором типологію інституційних ризиків антикорупційної системи України (с. 28), а також її подальше використання при обґрунтуванні стратегічних напрямів модернізації антикорупційної політики (с. 171-189), слід зазначити, що аналітичний потенціал дослідження міг би бути додатково посилений шляхом типологізації корупційних проявів. Зокрема, такі прояви, як хабарництво, непотизм, фаворитизм, зловживання службовим становищем чи незаконне збагачення, характеризуються різними механізмами виникнення та потребують застосування специфічних інструментів запобігання і протидії. Урахування взаємозв'язку між запропонованою типологією інституційних ризиків та конкретними формами корупційних проявів дозволило б більш диференційовано оцінити ефективність окремих інструментів антикорупційної політики залежно від характеру корупційних ризиків та специфіки їх виникнення.

По-четверте, у третьому розділі дисертації автором запропоновано модель інтегрованого механізму реалізації антикорупційної політики в координатах національної економічної безпеки (с. 27-28, 189-197, рис. 3.2). Позитивно оцінюючи даний науковий результат, слід зазначити, що його практична цінність могла б бути додатково посилена шляхом більш детальної формалізації механізмів функціонування окремих складових моделі та визначення системи критеріїв оцінювання їх результативності. Зокрема, розроблення відповідних індикаторів для стратегічного, координаційного, правоохоронного, превентивно-інституційного, корпоративно-добросовісного та цифрово-громадського рівнів дозволило б розширити можливості

практичного застосування запропонованої моделі в процесі моніторингу та оцінювання ефективності антикорупційної політики.

По-п'яте, у роботі значну увагу приділено оцінюванню результативності антикорупційної політики на основі міжнародних індикаторів, насамперед Індексу сприйняття корупції (CPI) Transparency International, а також матеріалів міжнародних організацій (с. 115-131, 132-141). Водночас оцінка ефективності державної антикорупційної політики могла б бути додатково розширена шляхом більш комплексного використання адміністративних та статистичних показників, зокрема даних щодо практики застосування антикорупційного законодавства, результатів діяльності спеціалізованих антикорупційних органів, судової статистики, обсягів повернутих активів та рівня імплементації міжнародних антикорупційних стандартів. Застосування ширшого кола індикаторів сприяло б поглибленню емпіричної бази дослідження та розширенню можливостей для оцінювання результативності антикорупційної політики в координатах економічного розвитку держави.

Вказані зауваження та дискусійні положення не знижують загальної позитивної оцінки дисертаційної роботи та не впливають на наукову цінність одержаних результатів. Вони мають переважно рекомендаційний характер і свідчать про складність, багатовимірність та актуальність досліджуваної проблематики. Висловлені зауваження можуть бути враховані автором у подальшій науковій діяльності, а також використані для поглиблення окремих аспектів дослідження та розвитку запропонованих теоретичних положень і практичних рекомендацій у сфері формування та реалізації антикорупційної політики України.

8. Загальний висновок

Дисертація Вербицького Дмитра Анатолійовича на тему «Формування та реалізація антикорупційної політики в Україні в координатах економічного розвитку» є завершеним, самостійним та цілісним науковим дослідженням, у якому на належному теоретико-методологічному рівні розв'язано актуальне науково-прикладне завдання у сфері публічного управління та адміністрування.

Зміст дисертаційної роботи свідчить про достатній рівень наукової підготовки здобувача, його здатність до системного аналізу складних суспільно-управлінських процесів, а також до формулювання науково обґрунтованих висновків і практичних рекомендацій, що мають наукову новизну та прикладне значення для вдосконалення механізмів формування і реалізації антикорупційної політики в Україні.

Основні результати дослідження пройшли належну апробацію у наукових публікаціях та під час участі автора у науково-практичних заходах. Структура, зміст та обсяг дисертації відповідають встановленим вимогам, а викладені положення характеризуються самостійністю, логічною послідовністю та належним рівнем обґрунтованості.

Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані в дисертації, є достовірними, мають теоретичне та практичне значення, а одержані результати становлять внесок у розвиток теорії та практики публічного управління, зокрема у сфері формування та реалізації державної антикорупційної політики, забезпечення доброчесності публічного управління та зміцнення економічної безпеки держави.

На підставі викладеного вважаю, що дисертаційна робота Вербицького Дмитра Анатолійовича на тему «Формування та реалізація антикорупційної політики в Україні в координатах економічного розвитку» відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами), а також Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами).

Вербицький Дмитро Анатолійович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування» за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування».

Рецензент:

кандидат наук з державного управління, доцент,
професор кафедри публічної служби та права
Навчально-наукового інституту публічної служби та управління
Національного університету «Одеська політехніка»

Катерина РОВИНСЬКА